

УДК 669.71

Скуйбіда О. Л.¹

Мітяєв О. А.²

¹аспірантка каф. ТМ ЗНТУ

²канд. техн. наук, доцент каф. ТМ ЗНТУ

ВПЛИВ ВКРАПЛЕНЬ ІНТЕРМЕТАЛІДІВ НА МЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ВТОРИННИХ АЛЮМІНІЄВИХ СПЛАВІВ

Механічні, технологічні та експлуатаційні властивості сплавів на сонові алюмінію передусім обумовлюються структури, що набуває особливого значення для вторинних сплавів, які містять велику кількість інтерметалідних фаз. Інтерметаліди типу Al_3Fe , Mg_2Si , MgZn_2 негативно впливають на статичну і циклічну міцність, пластичність, деформаційну здатність матеріалу. Для алюмінієвих сплавів, виготовлених із вторинної сировини, однією з основних шкідливих домішок є залізо, яке при кристалізації приймає участь в формуванні вкраплень пластинчастої форми, що відіграють роль концентраторів напружень. Залізовмісні інтерметаліди (Al_5SiFe , $\text{Al}_7\text{Cu}_2\text{Fe}$, $\text{Al}_8\text{Si}_6\text{Mg}_3\text{Fe}$) є великими за розмірами та мають слабкі когерентні зв'язки з матрицею. Найбільш негативно на показники механічних властивостей вторинних алюмінієвих сплавів впливає β -фаза (Al_5SiFe), яка у вихідному стані має моноклінну ґратку. При первинній кристалізації відбувається переважний ріст фази вздовж граней, які формують площини a та b , тобто фаза Al_5SiFe росте у вигляді тонких пластин, які у перерізі мають вигляд голок.

Досліджували вплив зростаючих концентрацій заліза (0,40...1,45%) на структуру і механічні властивості вторинного сплаву АК8МЗ складу: 9,74...9,83% Si, 3,35...3,39% Cu, 0,05...0,06% Mn, 0,07...0,09% Mg, 0,09...0,11% Zn, 0,01% Ni, 0,016% Pb, 0,007...0,008% Sn, Al – решта. Сплав виплавляли в печі ЕНВ 5000; рідкий метал легували присадками сталевого лому. Після його розчинення відбирали проби для аналізу структури і механічних властивостей. Структура сплаву складалася з α -твердого розчину кремнію в алюмінії, евтектики ($\alpha\text{-Al}+\beta\text{-Si}$) і вкраплень інтерметалідів Al_5SiFe , $\text{Al}_7\text{Cu}_2\text{Fe}$, Al_2Cu , а також евтектик на їх основі. З підвищенням вмісту заліза в сплаві збільшувалась об'ємна частка інтерметалідів, що позначалось на погіршенні показників механічних властивостей сплаву. Металографічні дослідження показали збільшення кількості достатньо рівномірно розподілених інтерметалідів, які утворюють структуру, що наближається до каркасної і забезпечує високий опір руху дислокацій. Внаслідок цього спостерігали збільшення границі міцності на 19%, а також твердості на

36%, зменшення ударної в'язкості на 34% і відносного подовження від 0,8 до 0% (рис. 1). В структурі сплаву АК8МЗ до термічного оброблення спостерігалась більша кількість дрібніших за розміром та рівномірніше розподілених інтерметалідних фаз, ніж після термічного оброблення за режимом Т5. Після такого оброблення в структурі спостерігали окремі, не пов'язані між собою великі за розміром, хаотично розташовані в алюмінієвій матриці інтерметалідні вкраплення, що позначилося на зниженні міцності, пластичності та ударної в'язкості та підвищенні твердості сплаву.

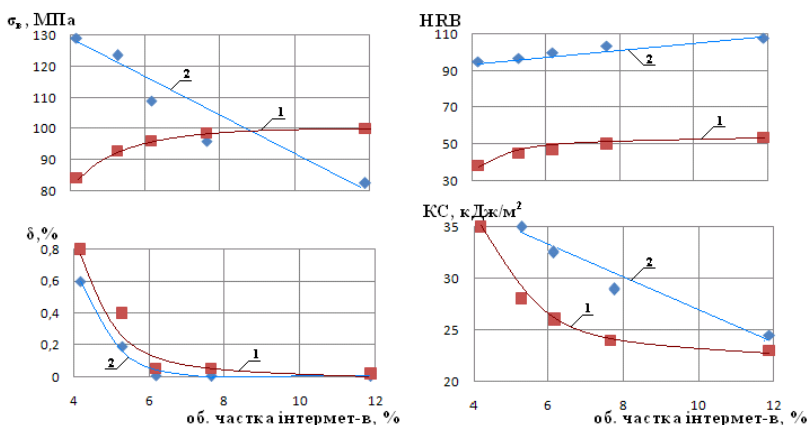

Рисунок 1 – Вплив інтерметалідних фаз на механічні властивості вторинного сплаву АК8МЗ: 1 – до термічного оброблення; 2 – після термічного оброблення (Т5)

Вакуумування, обробка розплаву ультразвуком, електричним струмом та електромагнітним полем є дієвими способами зменшення негативного впливу як неметалевих, так і металевих вкраплень на властивості ливарних алюмінієвих сплавів, проте вони і досі не знайшли широкого промислового застосування в зв'язку зі значним ускладненням технологічного процесу та високою собівартістю. Для поліпшення структури та властивостей, нейтралізації негативного впливу інтерметалідних фаз, зокрема залізовмісних, сплави на основі алюмінію найчастіше піддають рафінувально-модифікувальній обробці, що є ефективним, технологічним та порівняно дешевим методом управління процесами структуроутворення.